

УДК 657. 37

DOI: 10.60022/2(7)-12S

Суворова Анна Вікторівна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Anna Suvorova

candidate for a second (master's) degree in higher education

Dnipro State Agrarian University of Economics, Ukraine

ORCID: 0009-0006-5781-906X

Волчанська Людмила Валентинівна

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Liudmyla Volchans'ka

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting, Taxation and Financial and Economic Security Management

Dnipro State Agrarian University of Economics, Ukraine

ORCID: 0000-0002-4362-4986

Павлова Галина Євгеніївна

доктор економічних наук, професор

декан факультету обліку і фінансів

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Halyna Pavlova

Doctor of Economics, Professor,

Dean of the Faculty of Accounting and Finance

Dnipro State Agrarian University of Economics, Ukraine

ORCID: 0000-0002-1400-7348

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. На практиці досить часто виникають труднощі, пов'язані з несвоєчасним або неповним відображенням операцій щодо нарахування й виплати заробітної плати, невідповідністю даних бухгалтерського та податкового обліку, а також із недостатнім рівнем автоматизації облікових процесів.

Попри наявність значних наукових і практичних напрацювань, проблема створення цілісної системи обліково-аналітичного забезпечення управління розрахунками з оплати праці залишається недостатньо дослідженою. Подальшого опрацювання потребують напрями поєднання бухгалтерського обліку, аналітичних інструментів та управлінських рішень у єдину інформаційну платформу, яка сприятиме підвищенню ефективності управління трудовими ресурсами підприємства.

У ході дослідження встановлено, що обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством являє собою систему, яка виступає сукупністю взаємопов'язаних елементів, об'єднаних у єдине ціле. Така система має характерні риси системного підходу: наявність взаємозв'язків (у тому числі зворотних), поділ на окремі складові, структурованість і впорядкованість елементів, орієнтацію на досягнення визначених цілей, здатність підтримувати стабільність під впливом зовнішніх чинників, а також комплексність і багатогранність.

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, управління, розрахунки з оплати праці, підприємство.

ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT FOR THE MANAGEMENT OF PAYROLL ACCOUNTING AT THE ENTERPRISE

Abstract. There is a need to study the theoretical and practical aspects of improving the accounting and analytical support of payroll management in order to increase the efficiency of personnel and financial resource management at the enterprise.

At the same time, despite the existence of significant achievements, the issue of forming a comprehensive system of

accounting and analytical support for managing payroll calculations remains insufficiently addressed. Further research is needed on the integration of accounting, analytical analysis, and management decisions into a single information system capable of improving the efficiency of enterprise human resource management. In addition, the methodology for analytical assessment of the efficiency of labor resource utilization based on accounting data needs to be refined, and management analysis tools need to be developed to forecast labor costs and increase staff motivation. An urgent task is to form a comprehensive system of accounting and analytical support for the management of payroll calculations that will meet modern challenges, legislative changes, and the requirements of the digital economy.

It has been established that the introduction of martial law and mobilization have been significant factors affecting the labor market and employment levels in Ukraine. Mobilization into the Armed Forces of Ukraine has significantly reduced employment and caused changes in the movement of labor resources, in particular by exacerbating the labor shortage in the labor market. Accounting and analytical support plays a key role in management processes, which leads to increased attention to accounting for payroll as an important source of data on the financial condition and performance of an enterprise. Current legislation regulates aspects of labor relations and payments to employees, forming an information base for the proper accounting and analytical support of the management system of business entities.

In the process of analyzing the theoretical and practical aspects of accounting and analytical support for managing payroll calculations at an enterprise, it has been proven that accounting and analysis of personnel-related transactions are key tools for managing a company's human resources and expenses. They ensure accurate and timely reflection of payroll accruals and payments. At the same time, modern challenges, in particular changes in labor and tax legislation, the introduction of digital technologies, and the consequences of military aggression, require a flexible and comprehensive approach to accounting and analytics that facilitates effective management decision-making.

Keywords: *accounting and analytical support, management, payroll calculations, enterprise.*

Постановка проблеми. Оплата праці відіграє ключову роль у забезпеченні стабільної роботи підприємства, його фінансової стійкості та соціальної відповідальності перед працівниками. У сучасних умовах господарювання, позначених швидкими змінами в податковому законодавстві, цифровізацією облікових процедур і підвищеними вимогами до прозорості фінансових даних, система обліково-аналітичного забезпечення управління оплатою праці потребує вдосконалення. Сьогодні часто виникають проблеми, пов'язані з несвочасним або неповним відображенням операцій із нарахування та виплати заробітної плати, невідповідністю між бухгалтерським і податковим обліком, а також недостатнім рівнем автоматизації облікових процесів, що ускладнює прийняття ефективних управлінських рішень. Якісна обліково-аналітична інформація є основою для оцінки ефективності використання трудових ресурсів, прогнозування витрат на оплату праці та забезпечення відповідності законодавчим вимогам.

Отже, постає потреба у вивченні теоретичних і практичних аспектів удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління розрахунками з оплати праці для підвищення ефективності управління персоналом і фінансовими ресурсами підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні значна увага науковців приділяється дослідженню різних аспектів організації оплати праці, зокрема розвитку системи оплати праці в Україні, питань її державного регулювання, реформування, а також удосконалення обліку розрахунків з працівниками. Вагомий внесок у вивчення цих питань зробили такі дослідники, як Ф. Ф. Бутинець, Л. М. Герасимчук, О. І. Коблянська, С. В. Мочерний, І. В. Савченко та інші.

У наукових працях Л. В. Мельникової [6] та Ф. Ф. Бутинець [2] розглянуто проблеми, що виникають у сфері обліку оплати праці в умовах воєнної агресії, а також запропоновано шляхи адаптації підприємств до нових економічних реалій за рахунок комплексної підтримки економіки України.

Т. О. Гуренко у своїх дослідженнях зосередила увагу на трансформації трудових відносин у період воєнного стану, висвітливши особливості організації обліку праці та її оплати з урахуванням чинного законодавства й тимчасових нормативних змін, запроваджених у цей період [3].

Окремі аспекти автоматизації обліку розрахунків із працівниками, використання цифрових технологій у процесі обліку та аналітики розглянуті у працях Н. М. Ткаченко, О. П. Проскуріної, І. О. Бланка та інших науковців. Вони наголошують на необхідності впровадження сучасних інформаційних систем, які забезпечують оперативність, достовірність і повноту даних для управління розрахунками з персоналом.

Водночас, незважаючи на наявність вагомих напрацювань, питання формування цілісної системи обліково-аналітичного забезпечення управління розрахунками з оплати праці залишається недостатньо розкритим. Потребують подальшого дослідження напрями інтеграції бухгалтерського обліку, аналітичного аналізу та управлінських рішень у єдину інформаційну систему, здатну підвищити ефективність управління трудовими

ресурсами підприємства.

Попри значну кількість наукових праць, присвячених питанням обліку та аналізу розрахунків з оплати праці, низка аспектів залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, потребує подальшого опрацювання питання інтеграції облікової та аналітичної інформації в єдину систему управління оплатою праці, яка б забезпечувала оперативність, достовірність та релевантність даних для прийняття управлінських рішень.

Недостатньо розробленими є організаційно-методичні засади обліку розрахунків із персоналом у контексті постійних змін податкового та трудового законодавства, особливо в умовах воєнного стану. Також залишається відкритим питання адаптації облікових процесів до цифрового середовища, автоматизації облікових операцій і формування аналітичної звітності, що враховує сучасні інформаційні технології.

Крім того, потребує уточнення методика аналітичного оцінювання ефективності використання трудових ресурсів, яка базується на даних бухгалтерського обліку, а також розроблення інструментарію управлінського аналізу для прогнозування витрат на оплату праці та підвищення мотивації персоналу. Актуальним завданням є формування цілісної системи обліково-аналітичного забезпечення управління розрахунками з оплати праці, яка відповідатиме сучасним викликам, законодавчим змінам і вимогам цифрової економіки.

Мета статті полягає у комплексному аналізі обліково-аналітичного забезпечення управління розрахунків з оплати праці на підприємстві та розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності використання трудових ресурсів і управління витратами на оплату праці.

Виклад основного матеріалу. Обліково-аналітична інформація є результатом роботи відповідної системи забезпечення. Для розробки методичних основ обліково-аналітичного забезпечення управління розрахунками з оплати праці розглянемо сутність поняття «обліково-аналітичне забезпечення», інтерпретація якого в економічній літературі має значні відмінності.

Так, О. Бюдько [1] розглядає обліково-аналітичне забезпечення як процес формування інформації, що відповідає певним вимогам щодо обсягу та якості. На її думку, «забезпечення» передбачає організацію та гарантування процесу надання обліково-аналітичної інформації для потреб системи управління.

Н. Гуріна трактує обліково-аналітичне забезпечення як комплекс процедур, що включають збирання, підготовку, фіксацію та узагальнення облікових даних підприємства відповідно до законодавчо визначених норм обліку, а також їх глибокий аналіз із застосуванням спеціальних методів і технік [4].

У дослідженні Р. Юзві обліково-аналітичне забезпечення визначається як сукупність процесів обліку та аналізу, інтегрованих у єдину систему, яка спрямована на задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом трансформації первинних даних в узагальнену інформацію відповідно до поставлених цілей. Ця система охоплює нормативно-правові, методичні, організаційні, програмні, математичні, технічні та ергономічні аспекти.

На думку О. Кравченко, під обліково-аналітичним забезпеченням слід розуміти систему, що охоплює збирання, обробку, узагальнення, подання та аналіз фінансової інформації, забезпечуючи її достатність і якість для потреб управління господарською діяльністю [5].

На основі наведених визначень можна зробити висновок, що обліково-аналітичне забезпечення управління суб'єктами господарювання є системою, яка характеризується як сукупність взаємопов'язаних елементів, що формують єдине ціле. Ця система має ознаки, притаманні системному підходу: наявність взаємозв'язків (включаючи зворотні), поділ на складові, структурованість (упорядкованість елементів), спрямованість на досягнення цілей, здатність зберігати стабільність у визначених межах під впливом зовнішніх факторів та багатогранність.

Колектив авторів розглядає систему обліково-аналітичного забезпечення управління суб'єктом господарювання як комплекс узагальненої інформації про стан і результати його діяльності, що відображається у різних формах фінансової та внутрішньогосподарської (управлінської) звітності.

Н. Овсюк визначає обліково-аналітичну систему як цілісну структуру методів і прийомів, спрямованих на забезпечення менеджменту через виконання специфічних внутрішніх і загальних системних функцій [8].

Натомість Г. Титаренко та М. Корінько пропонують розглядати обліково-аналітичну систему як комплекс, що ґрунтується на даних бухгалтерського обліку, включаючи оперативну інформацію, та використовує для економічного аналізу статистичні, виробничі, довідкові й інші види даних. Вони зазначають, що така система охоплює процеси збору, обробки та оцінки різноманітної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень на мікро- та макрорівнях.

Овсюк Н., Ковбасюк І. [9] підкреслюють, що ключовою функцією інформаційної бухгалтерської системи є формування окремих інформаційних потоків для потреб управління виробничою та фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання, забезпечуючи інформаційні потреби власників та інших користувачів даних.

Система обліково-аналітичного забезпечення відіграє ключову роль у функціонуванні системи управління підприємством, сприяючи координації між різними структурними підрозділами та адаптації до змін у

внутрішньому й зовнішньому середовищі.

Узагальнюючи, можна констатувати, що обліково-аналітична система є комплексом, який базується на інформації оперативного, статистичного, фінансового та управлінського обліку, включаючи оперативні дані, та використовує для економічного аналізу статистичні, виробничі, довідкові й інші типи даних. Застосування аналітичних і економіко-математичних методів дозволяє формувати інформаційну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, зокрема в контексті забезпечення економічної безпеки підприємства.

Система оплати праці в Україні зазнає впливу численних факторів, які можна поділити на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх належать економічна й політична ситуація в державі, демографічні зміни, рівень розвитку бізнес-інфраструктури та стан ринку праці. Зовнішні фактори охоплюють глобальні економічні й політичні тенденції, міжнародні торговельні зв'язки, інвестиційний клімат і вимоги міжнародних стандартів фінансової звітності.

Безпрецедентні економічна та міграційна кризи стали ключовими чинниками погіршення стану ринку праці в Україні. До кінця 2022 року ВВП країни скоротився більш ніж на 30%, національна валюта значно знецінилася, спостерігалось зростання цін і суттєве зниження доходів населення.

Впровадження воєнного стану та мобілізація стали значними факторами, що вплинули на ринок праці та рівень зайнятості в Україні. Мобілізація до Збройних Сил України суттєво скоротила обсяги зайнятості та спричинила зміни в русі трудових ресурсів, зокрема посиливши дефіцит робочої сили на ринку праці. Обліково-аналітичне забезпечення відіграє ключову роль у процесах управління, що зумовлює підвищену увагу до бухгалтерського обліку розрахунків з оплати праці як важливого джерела даних про фінансовий стан і результати діяльності підприємства. Чинне законодавство регулює аспекти трудових відносин і виплат працівникам, формуючи інформаційну базу для належного обліково-аналітичного забезпечення системи управління суб'єктами господарювання [7].

Трудові відносини та механізми оплати праці в Україні регулюються Кодексом законів про працю України та Законом України «Про оплату праці». Проте в умовах воєнного стану організація праці та вимоги до оплати праці, як і інші аспекти економічного життя країни, зазнали значних змін. Ці зміни відображені в Законі України від 15.03.2022 р. № 7160 «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного часу», який у період воєнного стану має перевагу над іншими законодавчими актами у сфері праці. Норми трудового законодавства, що суперечать цьому закону, у таких умовах не застосовуються.

Ключові зміни в трудовому законодавстві стосувалися питань інформування працівників і населення, підстав для розірвання трудових договорів, нарахування винагород і компенсацій в умовах воєнного стану, тривалості робочого дня, процедур звільнення тощо. Ці зміни спричинили суттєві корективи в організації обліку розрахунків з оплати праці. У зв'язку з набранням чинності Закону України № 7160 від 15.03.2022 р. з'явилися певні обмеження конституційних прав громадян у сфері праці та її оплати. Основними причинами змін в оплаті праці стали відсутність працівників на робочих місцях (наприклад, через евакуацію з зон бойових дій), а також брак роботи чи фінансових ресурсів для виплати заробітної плати. Крім того, цей закон запровадив норми, які дозволяють переводити працівника без його згоди на іншу роботу, не передбачену трудовим договором, для усунення наслідків воєнних дій, із забезпеченням оплати праці на рівні не нижчому за середній заробіток на попередній посаді [9].

Для формування ефективного обліково-аналітичного забезпечення необхідно враховувати соціально-економічні виклики як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі, які не завжди відображаються в системі бухгалтерського обліку, але можуть суттєво впливати на результативність господарської діяльності підприємства.

Вплив глобальних економічних і соціальних факторів на систему оплати праці в Україні в умовах воєнного стану є надзвичайно складним і багатограним. Попри виклики, спричинені воєнним станом, існують дієві підходи до вирішення проблем, пов'язаних з організацією оплати праці.

Потрібно активно запроваджувати ініціативи для розробки додаткових програм соціального захисту, сприяння розвитку виробництва та створення нових робочих місць, а також забезпечення фінансової підтримки для суб'єктів господарської діяльності.

Висновки. Аналіз теоретичних і практичних аспектів обліково-аналітичного забезпечення управління розрахунками з оплати праці на підприємстві дає змогу зробити висновок, що облік і аналіз операцій, пов'язаних із персоналом, є ключовим інструментом управління трудовими ресурсами та витратами компанії. Вони забезпечують точне та своєчасне відображення нарахувань і виплат заробітної плати. Водночас сучасні виклики, зокрема зміни в трудовому й податковому законодавстві, впровадження цифрових технологій і наслідки воєнної агресії, вимагають гнучкого та комплексного підходу до обліку й аналітики, який сприяє ефективному ухваленню управлінських рішень.

Водночас, попри значну кількість наукових досліджень, питання інтеграції облікових і аналітичних даних у цілісну систему управління, створення методик оцінки ефективності використання трудових ресурсів

і прогнозування витрат на оплату праці залишаються недостатньо вирішеними. Таким чином, подальші дослідження в цій галузі сприятимуть підвищенню ефективності управління трудовими ресурсами, оптимізації витрат на оплату праці та забезпеченню сталого розвитку підприємств в умовах сучасних економічних і соціальних викликів.

Література

1. Будько О. В., Лобас І. С. Удосконалення організації обліку праці та розрахунків з персоналом на підприємстві. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2020. № 2. С. 37–41. DOI: 10.31891/2307-5740-2020-280-2-5.
2. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник. 8-ме вид., допов. і перероб. Житомир : Рута, 2018. 912 с.
3. Гуренко Т. О. Трансформація трудових відносин у період воєнного стану: особливості організації обліку праці та її оплати. Вісник економіки, транспорту і промисловості. 2023. № 41. С. 112–120. DOI: 10.31499/2616-5236.41.2023.256789.
4. Гуріна Н., Бестюк А. Організація обліку оплати праці на підприємствах: проблеми та шляхи їх вирішення. Економіка та суспільство. 2021. № 23. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-23-13.
5. Кравченко О., Агафонова Ю. Облік розрахунків з оплати праці під час воєнного стану в Україні. Економіка і регіон. 2024. № 1 (92). С. 232–236. DOI: 10.26906/EiR.2024.1(92).3334.
6. Мельникова Л. В., Криворот О. Г. Проблеми обліку оплати праці в умовах воєнного стану. Збірник наукових праць Національного університету цивільного захисту України. Серія: Економічні науки. 2023. № 1. С. 45–52. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18848/1>.
7. Московчук А. Формування фонду оплати праці виробничих підприємств: обліково-аналітичний аспект. Acta Academiae Beregsasiensis. Economics. 2025. Т. 9, № 9. С. 233–243. DOI: 10.58423/2786-6742/2025-9-233-243.
8. Овсюк Н., Ковбасюк І. Облік розрахунків з оплати праці в контексті сучасних економічних та соціальних викликів. Економіка та суспільство. 2024. № 62. С. 75. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-62-75.
9. Штерма Т. В., Фатхутдінов В. Г., Проданчук М. А., Берназюк О. О., Синиця Ю. С. Організаційно-правові та обліково-аналітичні аспекти оплати праці. Науковий вісник Національного гірничого університету. 2024. № 2. С. 170–177. DOI: 10.33271/nvngu/2024-2/170.

References

1. Budko, O.V. and Lobas, I.S. (2020), "Improving the organization of labor accounting and payroll calculations at the enterprise", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 2, pp. 37–41, DOI: 10.31891/2307-5740-2020-280-2-5.
2. Butynets, F.F. (2018), *Bukhhalterskyi finansovyi oblik* [Financial accounting], "Ruta", Zhytomyr, Ukraine.
3. Gurenko, T.O. (2023), "Transformation of labor relations during martial law: specifics of labor and payroll accounting organization", *Visnyk ekonomiky, transportu i promyslovosti*, vol. 41, pp. 112–120, DOI: 10.31499/2616-5236.41.2023.256789.
4. Hurina, N. and Bestiuk, A. (2021), "Organization of payroll accounting at enterprises: problems and solutions", *Ekonomika ta suspilstvo*, [Online], vol. 23, available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-23-13>.
5. Kravchenko, O. and Ahafonova, Yu. (2024), "Payroll accounting during martial law in Ukraine", *Ekonomika i rehion*, vol. 1, no. 92, pp. 232–236, DOI: 10.26906/EiR.2024.1(92).3334.
6. Melnykova, L.V. and Kryvorot, O.H. (2023), "Payroll accounting issues under martial law", *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy. Seriya: Ekonomichni nauky*, [Online], vol. 1, pp. 45–52, available at: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18848/1>.
7. Moskovchuk, A. (2025), "Formation of the payroll fund of manufacturing enterprises: accounting and analytical aspect", *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, vol. 9, no. 9, pp. 233–243, DOI: 10.58423/2786-6742/2025-9-233-243.
8. Ovsiuk, N. and Kovbasiuk, I. (2024), "Payroll accounting in the context of modern economic and social challenges", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 62, pp. 75, available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-75>.
9. Shterma, T.V., Fatkhutdinov, V.H., Prodanchuk, M.A., Bernaziuk, O.O. and Synytsia, Yu.S. (2024), "Organizational-legal and accounting-analytical aspects of payroll", *Naukovyi visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu*, vol. 2, pp. 170–177, DOI: 10.33271/nvngu/2024-2/170.